

Urząd Gminy Świlcza

Ochrona torfowisk i terenów wodno-błotnych wzdłuż rzeki Mrowła w Gminie Świlcza.

1. Ogólna charakterystyka gminy

Gmina Świlcza jest jedną z 160 gmin województwa podkarpackiego, położoną w centralnej jego części. Należy do największych gmin powiatu rzeszowskiego, graniczy od zachodu z aglomeracją rzeszowską. Obejmuje swym zasięgiem powierzchnię 12.849,52 ha, administracyjnie podzielona jest na 10 sołectw i liczy 18 102 mieszkańców. Przez teren gminy przebiega główny szlak komunikacyjny droga krajowa 4-E-40, oraz linia kolejowa Przemyśl-Kraków.

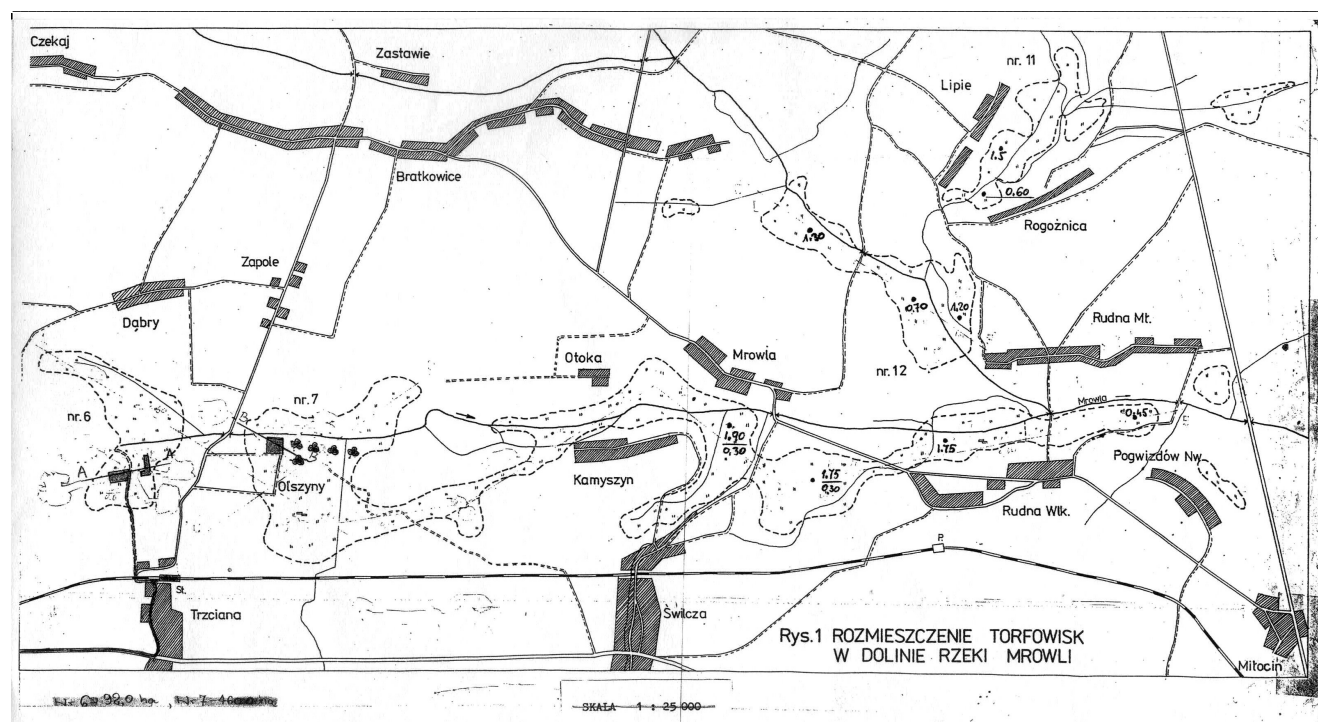
2. Środowisko przyrodnicze i zasoby naturalne

2.1. Środowisko przyrodnicze.

Gmina leży na obszarze czterech mezoregionów: Płaskowyżu Kolbuszowskiego, Pradoliny Podkarpackiej, Podgórze Rzeszowskiego i Pogórze Strzyżowskiego. Pod względem ukształtowania terenu gminę można podzielić na dwie części:

- *północną o płaskim, mało urozmaiconym terenie, w dużej części porośniętą lasami*
- *południową, charakteryzującą się zróżnicowaną rzeźbą terenu, pokrytą lessami o głęboko wciętych dolinach potoków*

Północna część charakteryzuje się rozległymi bagiennymi łąkami, pokrytymi roślinnością chronioną, rosnącą wzdłuż drobnych cieków. Występują na tym terenie torfowiska (osiem torfowisk) o powierzchni ok. 721 ha . Zatorfienie doliny na odcinku Trzciana – Pogwizdów Nowy w granicach Gminy Świlcza wynosi około 68% powierzchni . Teren ten znajduje się pod ochrona w ramach Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Obszar ten został utworzony na mocy Rozporządzenia Wojewody Rzeszowskiego nr35/92 z dnia14.07.1992 r.

W roku 2001 uchwałą Rady Gminy Świlcza na terenie tym utworzono użytek ekologiczny o powierzchni 30,5 ha.

Na obszarze tym znajduje się główny zbiornik wód podziemny GZWP-425 gdzie wykonanych jest 22 studnie głębinowe o wydajności 20 tys m³/d stanowiące rezerwę wody pitnej dla miasta Rzeszowa.

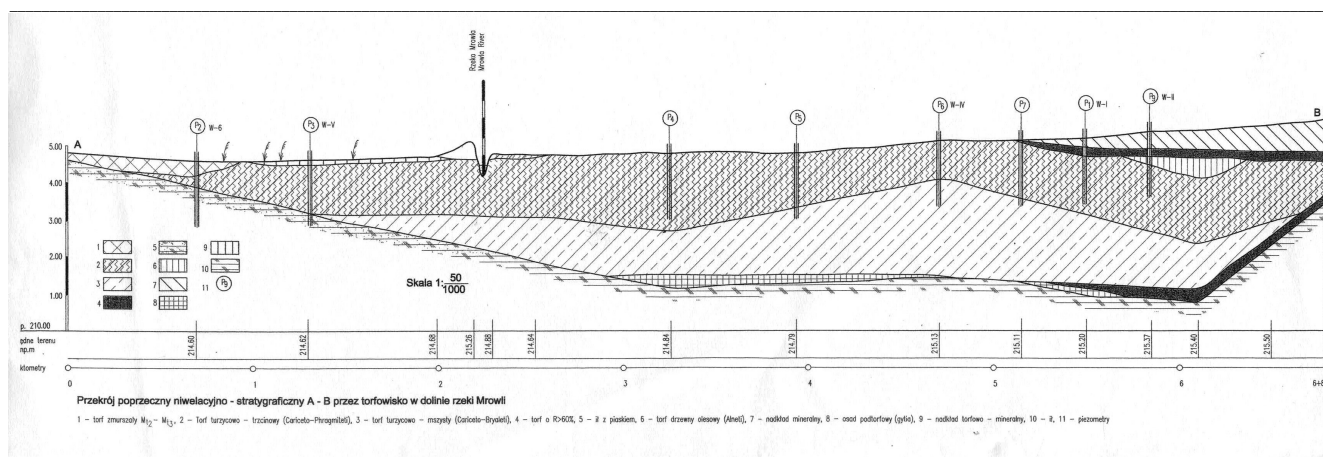
2.2. Warunki klimatyczne

Gmina leży w zasięgu typu klimatu podgórskiego nizin i kotlin oraz typu górskiego. Średnia temperatura powietrza jest o ok. 7% wyższa niż w kraju. Obszar gminy przyjmuje ok. 700 mm opadów rocznie, nierównomiernie rozłożonych w ciągu roku. Pokrywa śnieżna utrzymuje się od 60 do 80 dni.

3. Ogólna charakterystyka torfowisk.

3.1 Geomorfologia.

Dolina rzeki Mrowla, gdzie występują torfowiska położona jest w Kotlinie Sandomierskiej. Kotlinę tą charakteryzują szerokie kotliny rzek wyścielane osadami rzeczynymi. Występują tu także lotne piaski i pola wydymowe, a w obniżeniach mokradła i torfowiska. W wyniku stałego podtopienia, z roślinności bagiennej (głównie trzciny, turzyc, mchów brunatnych) wytworzyły się pokłady torfu. Często w wyniku wylewów rzeki torfy pokryte zostały warstwami mułu i torfu. Na obszarze tym występują łąki kośne i pastwiska, użytki ekologiczne oraz niewielka enklawa porośnięta lasem.

3.2. Szata roślinna i użytkowanie.

Na terenie torfowisk zlokalizowanych w dolinie rzeki Mrowla można wyróżnić:

- łąki kośne
- pastwiska
- gruntu orne
- nieużytki (w sensie użytkowania rolniczego)

Na torfowiskach w składzie łąk kośnych występują takie trawy jak : tymotka łąkowa , wiechlina łąkowa, kostrzewa łąkowa i wyczyniec kolankowy. Z chwastów przeważają jaskry , szczaw zwyczajny , skrzyp błotny , kuklik zwisły, ostrożeń błotny,

kosaciec żółty i tatarak. Stawy , dawne tereny poeksploatacyjne zarastają roślinnością szuwarową. Głównie to : trzcina pospolita, pałka szerokolistna , turzyce wysokie oraz tatarak.

zbiornik wodny Trzciana -Olszyny

3.3. Stosunki wodne

Poziomy wody gruntowej na torfowiskach są bardzo zróżnicowane – od wody stojącej nad powierzchnię terenu 0,40 m do 1,45 m poniżej powierzchni terenu. Część gleb torfowo – murszowych jest znacznie przesuszona. Z przeprowadzonych badań morfologicznych i stratygraficznych wynika , że torfowiska należy zaliczyć do typu niskiego (torfowiska dolinowe) . W złożach zdecydowanie dominuje torf turzycowo-trzciniowy oraz turzycowo- mszysty – wg. klasyfikacji Tołpy, Jasnowskiego i Pełczyńskiego. Pod torfem lokalnie występują płytkie warstwy gytii wapiennej. Stwierdzone miąższości torfu wynoszą od 0,20 do 4,25 m.

Powierzchnia zlewni rzeki Mrowla przepływającej przez torfowiska wynosi 20,25 km².

Średni przepływ roczny $Q_s = 0,125 \text{ m}^3/\text{s}$.

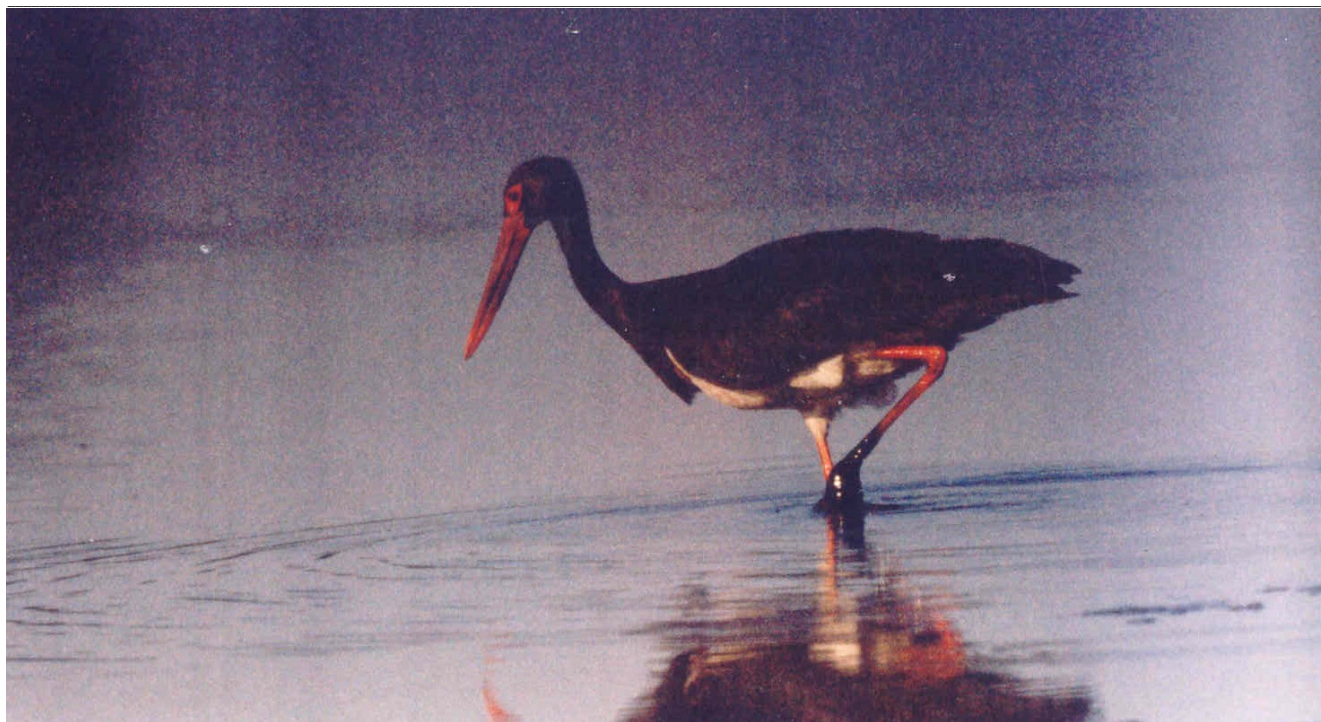
wiosenne rozlewiska Bratkowice – Ług.

4. **Podjęte działania na rzecz ochrony torfowisk:**

W 1999 roku Zarząd Gminy Świlcza zgłosił do fundacji EkoFundusz wniosek w ramach ochrony różnorodności biologicznej. Zgłoszony został projekt Ochrona torfowisk i terenów wodno-błotnych wzdłuż rzeki Mrowla w gminie Świlcza. W 2000 roku Zarząd Fundacji EkoFundusz przyznał dofinansowanie projektu konkursowego w wysokości 716 713 PLN /

Obszar torfowisk w dolinie rzeki Mrowla o powierzchni ok. 721 ha.

stanowi siedliska rzadkich i cennych zbiorowisk roślinnych- podmokłych łąk trzęślicowych, turzycowisk mszarnych oraz zarośli olsowo-łęgowych. Występuje tu szereg zagrożonych i chronionych gatunków roślin (rosiczka okrągłolistna, grążel żółty, grzebienie białe, długosz królewski, widłaczek torfowy, kruszczyk biały, podkolan biały) oraz ptaków dla których jest to obszar habitatowy (bocian czarny, orlik krzykliwy) lub miejsce postoju i żerowania podczas przelotów (żuraw, różne gatunki gęsi).

bocian czarny – zbiornik Trzciana – Olszyny

Torfowiska są także siedliskiem licznych gatunków płazów (m.in.: ropucha szara, ropucha zielona, kumak nizinny) oraz gadów (jaszczurka żyworodna, padalec, zaskroniec).

ropucha szara – zbiornik Świlcza – Otoka

pustułka – użytek ekologiczny Trzciana – Olszyny.

W ramach tego projektu zostało wykonane: modernizacja jazu na rzece Mrowla, opracowanie i wytyczenie ścieżki ekologicznej o dł. 3,5 km na której wykonano 10 pkt. opisowych, 2 podwyższenia obserwacyjne i 2 wieże obserwacyjne.

fragment ścieżki ekologicznej Trzciana – Olszyny – punkt widokowy.

Ponadto odtworzono zbiornik wodny Świlcza Kamyszyn o pow. ok. 1,50 ha, modernizację urządzeń piętrzących wodę na potokach, oraz wykonano część prac ziemnych na zbiornikach retencyjnych Trzciana – Dyndy. Dla obserwacji poziomu wody gruntowej zostało założone 30 piezometrów w 4 przekrojach stratograficznych. Celem popularyzacji tych unikalnych terenów wydano folder z opisem i charakterystyką występujących na tym terenie unikalnych zwierząt i roślin. Całość prac objętych **„Programem ochrony terenów wodno – błotnych wzdłuż rzeki Mrowla”** została zakończona 13 września 2002 r. i zamknęła się kwotą 1.244.060,35 zł.

W wyniku realizacji projektu, w zbiornikach i otaczających je torfowiskach, zostało zretencjonowanych 1 400 tys. m³ wody. Realizacja projektu pozwoli przede wszystkim przywrócić właściwe stosunki wodne w dolinie rzeki Mrowla w rejonie Świlcza i Trzciana. Zahamowane zostaną procesy degradacji złoża torfowego i jednocześnie stworzone zostaną warunki do zainicjowania nowego procesu torfotwórczego, czyli regeneracji torfowisk. Nastąpi także polepszenie warunków bytowych dla ptactwa

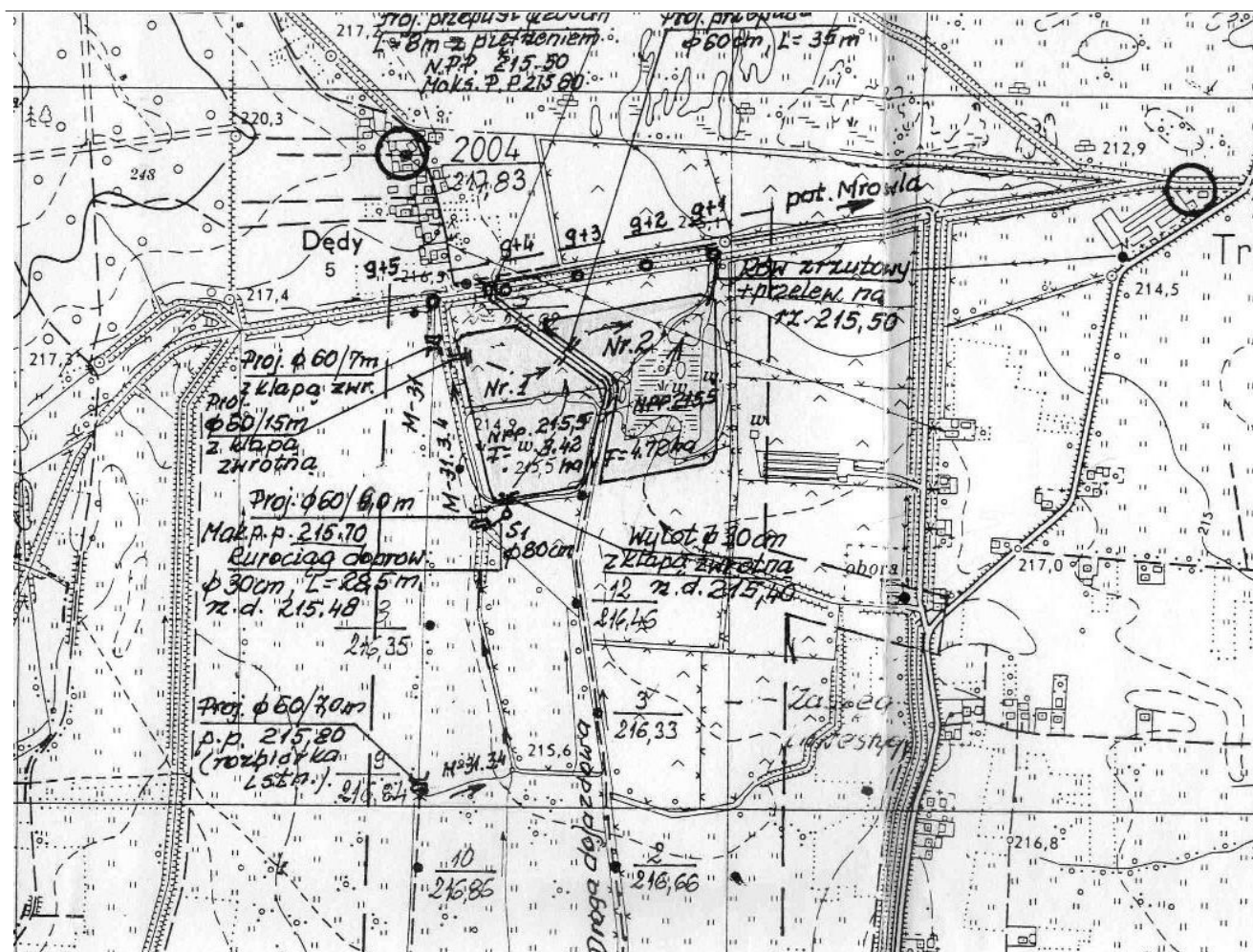

wodno-błotnego (zarówno lęgowego jak i na przelotach) oraz ptaków drapieżnych. Powstanie też nowe miejsce rozrodu dla płazów.

5.Podjęte działania na rzecz ochrony torfowisk:

Wytypowano obszar występowania torfowisk i przyjęto koncepcję rozwiązań technicznych.

1. W zależności od występujących : warunków terenowych , własności gruntów , występowania roślinności, ukształtowania terenu, wyodrębniono cztery charakterystyczne obszary (kompleksy).
  - Trzciana Dyndy
  - Trzciana Olszyny
  - Świlcza Otoka
  - Bratkowice Ług
2. Dla wytypowanych obszarów przyjęto rozwiązania techniczne budowli wodnych oraz prace remontowe na istniejących urządzeniach wodnych , wytypowano ścieżkę ekologiczną.
3. Zlecono opracowanie projektów technicznych dla zakresów robót wymagających pozwolenia na budowę lub zgłoszenia o przystąpieniu do wykonywania robót, zlecono opracowanie i wytyczenie ,ścieżki ekologicznej.
4. Przyjęto Uchwałę nr XX/218/2001 Rady Gminy Świlcza o użytku ekologicznym na obszarze 30,5 ha na kompleksie Trzciana Olszyny.

fragment koncepcji budowy zbiorników wodnych Trzciana – Dynda.

Na kompleksie Trzciana Dynda zaprojektowano na byłych wyrobiskach potorfowych dwa zbiorniki retencyjne o pow. 3,42 ha i 4,72 ha zlokalizowanej po prawej stronie rzeki Mrowla. Średnia głębokość 1,14 m , objętość wody $34\,570 + 53\,830 = 88\,400\text{ m}^3$ wody. Zbiorniki napelniane poprzez przepust fi 200 , dł. 8,0 m z dkiem piętrzącym na rzece Mrowla, oraz okresowo z doprowadzalników poprzez system zastawek fi 60. Zrzut wody odbywa się poprzez przelew stały o rzędnej piętrzenia 215,50(npp).

przełaz piętrzący na rzece Mrowla fi200 - Trzciana – Dyndy

przelew – rzędna piętrzenia 215,50 - zbiorniki Trzciana – Dyndy.

rekreacyjne wykorzystanie zbiorników – Trzciana – Dyndy.

Kompleks Trzciana Olszyny – obszar ten został w latach 70-tych szczegółowo zmeliorowany do dnia zgłaszania wniosku urządzenia piętrzące zostały w większości uszkodzone. Na obszarze tym wprowadzono trzy progi piętrzące o wysokości piętrzenia 0,3m , modernizację jazu piętrzącego na rzece Mrowla , p.p. 210,00 maks.

Wykonano i zaprojektowano ścieżkę ekologiczną o dł około 5 km. , zorganizowano 3 pkt. widokowe, 6 pkt. obserwacyjnych oraz 10 przystanków z charakterystycznymi opisami. Czas zwiedzania ścieżki około 3 godz.

punkt widokowy i obserwacyjny – kompleks Trzciana – Olszyny.

fragment uroczyska Trzciana - Olszyny

łabędź biały – zbiornik Trzciana – Olszyny.

ścieżka ekologiczna.

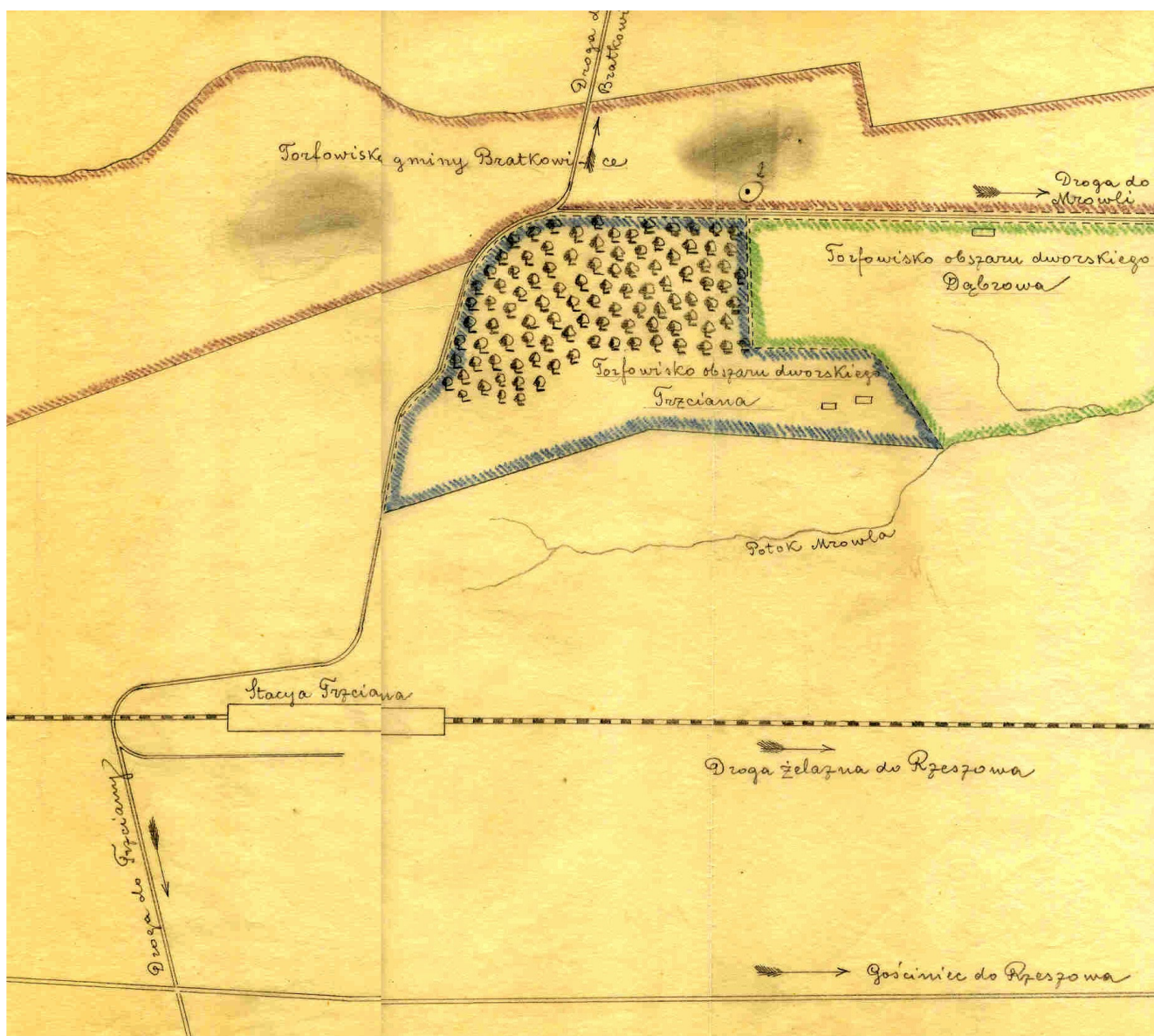
6. Efekty ekologiczne powstałe po zrealizowaniu programu:

- przywrócenie prawidłowych stosunków wodnych na obszarze torfowisk i przyległym terenie
- zretencjonowanie ponad 1 400 000 m³ wody
- powstanie miejsc lęgowych dla ptactwa
- pojawienie się bobrów na użytku ekologicznym Trzciana-Olszyny (3 tamy na rzece Mrowla w km 16+030,16+440, 16+500 oraz dwie tamy na rowach bocznych M-6 i M-5)

fragment mapy dotyczącej eksploatacji torfowisk z 1914 roku – Trzciana – Bratkowice.

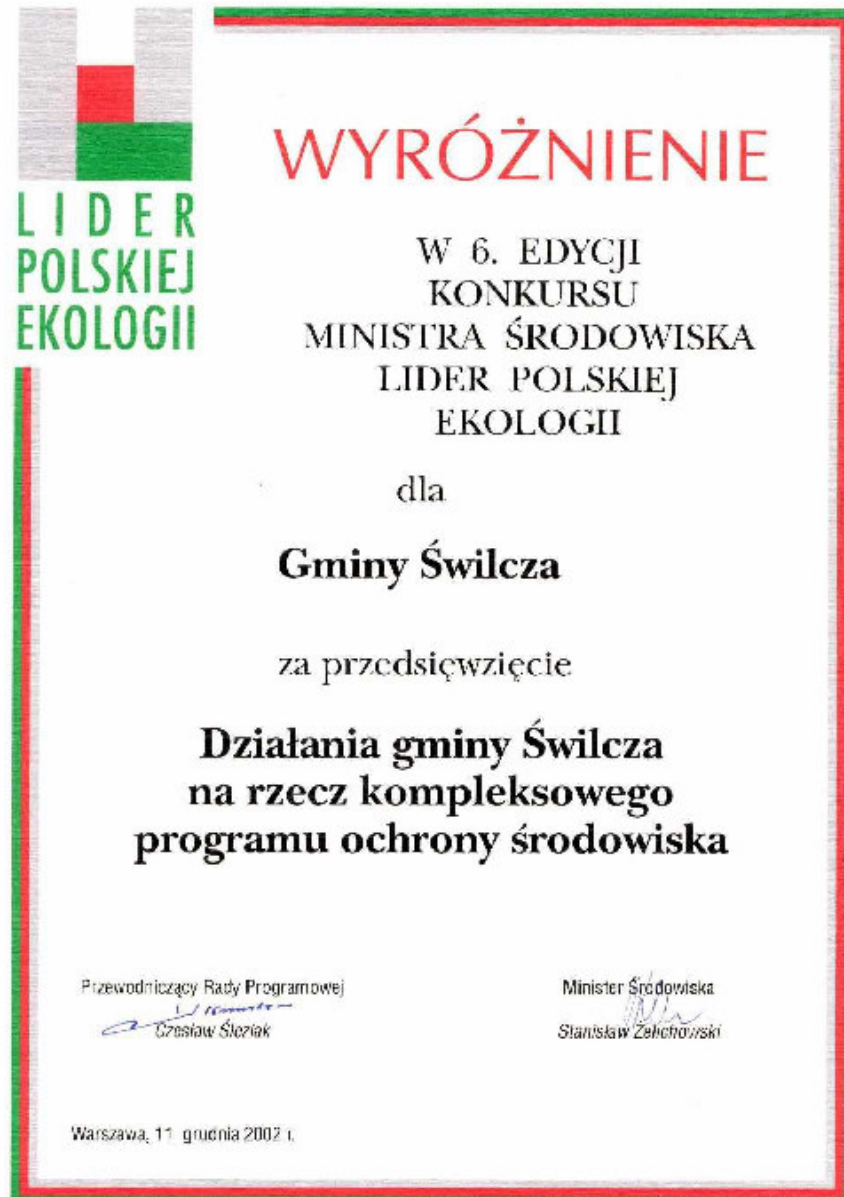

tama bobrowa na rzece Mrowla km 16+030.
dł. tamy 12,40, szer. u podstawy 3,20, góra 1,45m, wysokość 1,83 m od dna rowu.

7. Nagrody i wyróżnienia.

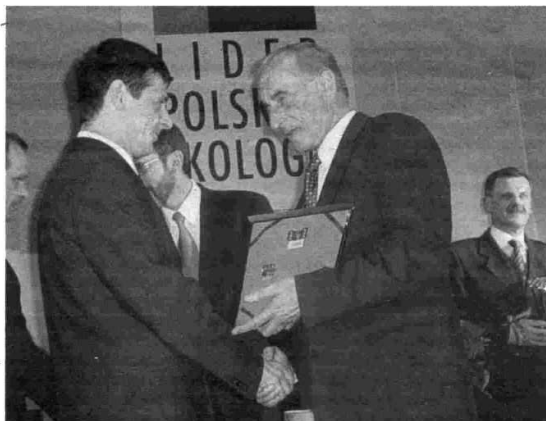
Liderzy Polskiej Ekologii 2002

Już po raz szósty odbyła się uroczystość wręczenia nagród przyznanych w konkursie ministra środowiska „Lider Polskiej Ekologii”. Ale po raz pierwszy miała ona tak piękną oprawę – odbyła się w szacownym gmachu Filharmonii Narodowej i została uświetniona wspólnym koncertem.

Otwierając uroczystość minister środowiska Stanisław Żelichowski przypomniał wyzwania, przed jakimi stoi Polska. Wiąże się one z wejściem do Unii Europejskiej i koniecznością zdecydowanego przyspieszenia tempa inwestowania w ochronę środowiska. – A ochrona środowiska opłaca się wszystkim – podkreśla minister. Stosowanie dobrych praktyk gospodarowania, systemów zarządzania środowiskowego oraz innowacyjnych technologii, nowoczesnych rozwiązań organizacyjnych umożliwią kojarzenie efektów ekonomicznych z efektami ekologicznymi. A to dla Polski najlepsza droga do stania się pełnoprawnym członkiem Unii.

Już w 1996 r. S. Żelichowski, jako minister ochrony środowiska, powołał ogólnopolski konkurs „Lider Polskiej Ekologii” (pierwsze nagrody zostały wręczone w 1997 r.). – *Już wówczas byłem przekonany, że jednym z elementów przyczyniających się do szybszego wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju jest promocja działań na rzecz ochrony środowiska. Dlatego cieszę się ogromnie, że inicjatywa promowania tych, którzy poprzez swoje działania chronią środowisko, zyskuje coraz większą popularność* – mówi S. Żelichowski.

Przedstawiając wyniki 6. edycji konkursu, przewodniczący jego Rady Programowej, sekretarz stanu w Ministerstwie Środowiska Czesław Śleziak poinformował, że zgłoszono 197 przedsięwzięć w 3 kategoriach: przedsiębiorstwo (48 zgłoszeń), wyrób (17) i gmina/związek gmin (132). Na wniosek Rady, minister środowiska uhonorował tytułem „Lider Polskiej Ekologii 2002” następujące przedsięwzięcia:

W kategorii przedsiębiorstwo: Instalacje do oczyszczania wód zanieczyszczonych substancjami ropopochodnymi oraz popłuczyn z mycia ładowni statków – Spółka Wodna „MIĘDZYODRZE”, Szczecin; Zmniejszenie uciążliwości oddziaływania Huty Cynku „Miasteczko Śląskie” na środowisko – wdrożenie ekologicznie przyjaznych technologii otrzymywania metali nieżelaznych – Huta Cynku „Miasteczko Śląskie”; Systemowe podejście do zarządzania i gospodarowania odpadami w firmie wywozowej – Przedsiębiorstwo Usługowo-Asenizacyjne „ASTWA” Sp. z o.o., Białystok; Zmniejszenie uciążliwości Elektrowni „Turów” dla środowiska naturalnego poprzez realizację programu odnowy ekologicznej – Elektrownia „Turów” S.A., Bogatynia.

W kategorii wyrób: Wytwarzanie energii elektrycznej w skojarzeniu z energią ciepłą – Południowy Koncern Energetyczny Spółka Akcyjna, Elektrociepłownia „Katowice”; **Szereg mechaniczno-biologicznych oczyszczalni ścieków „SUPERBOS”, działających na zasadzie osadu strefowego** – Zakład Ochrony Środowi-

ska „SUPERBOS” Sp. z o.o., Jelenia Góra; Wytwarzanie ekologicznego paliwa energetycznego z wykorzystaniem zużytych sorbentów z surowców iglastych – KLINKMAR Sp. z o.o., Kraków.

W kategorii gmina/związek gmin: Kompleksowe przedsięwzięcia służące ochronie środowiska zrealizowane przez Miasto Siedlce – Miasto Siedlce; Przedsięwzięcia w gminie Suchowola służące kompleksowej ochronie środowiska wokół Biebrzańskiego Parku Narodowego – Gmina Suchowola; Kompleksowy zespół działań na rzecz poprawy środowiska ze szczególnym uwzględnieniem poprawy jakości powietrza – Miasto Poznań.

Ponadto przyznanych zostało 7 wyróżnień. W kategorii gmina/związek gmin otrzymały je: gminy Świlcza, Klaj i Police oraz miasto Puławy.

Odbierający nagrody podkreślali, iż to wielkie wyróżnienie jest nobilitacją i zarazem wielkim zobowiązaniem do dalszej wytrwałej pracy mającej na celu ochronę środowiska.

WS